

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/18/5-8>

Sevinc İbadulla qızı Səlimova
Azərbaycan Dillər Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
salimova_sevinc@mail.ru

MÜASİR İNGİLİS DİLİNDƏ SLENQİN YERİ VƏ ROLU

Xülasə

İngilis dilində slenqlər hal hazırda çox geniş şəkildə istifadə edilən və eləcə də, anlaşılan söz və ifadələrdir. Mənşəyinə nəzər yetirdikdə isə slenqləri bəzən dilə yeni ifadə, fikir gətirməyə cəhd kimi də dəyərləndirmək, qiymətləndirmək mümkündür. Bu sözlər müəyyən bir zamandan sonra ya standart dilə qəbul oluna bilər, ya da ya istifadədən tamamilə çıxarıla bilər. Hal hazırkı dövrdə bu ifadələr ingilis dilini daha yaxşı şəkildə öyrənmək istəyən insanlar üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir.

İngilis dilində slenqlərin bir sıra dillərdə qarşılığı, tərcüməsi olmadığından, onların öyrənilmə prosesi zamanı çox zaman müəyyən çətinliklərlə qarşılaşılır. Məsələn bu baxımdan yanaşdıqda hal-hazırda dil öyrənən insanlar üçün bu sahədə tədqiqatların aparılmasının xüsusi, spesifik əhəmiyyəti kəsb etdiyini görürük.

Açar sözlər: slenq, danışq dili, slenqin yaranma yolları, jarqon, sosial qruplar

Sevinc İbadulla Salimova
Azerbaijan University of Languages
Phd in philosophy
salimova_sevinc@mail.ru

The place and role of the slang in modern English language

Abstract

The concept “slang” is widely used in the English language. According to its origin slang can be estimated as words and phrases that bring new forms of expressions in the language. During some period of time these words and phrases might become a part of standard language or vice versa – disappear from the language altogether. Some slangs do not have equivalents in other languages and that’s why sometimes learners of the English language encounter some difficulties in understanding and usage of them. From this point of view studying slangs has an important significance for learners of the English language.

Keywords: slang, colloquial language, slang formation, jargonism, social groups

Giriş

İngilis dilinin rəsmi işlənən rəsmi, standard forması ilə yanaşı, qeyri-standard, əsasən danışq dili üçün xas olan başqa bir forması da mövcuddur. Bu ünsiyyət forması slenq adlanır. Slenq müəyyən bir qrup arasında işlənən, yalnız həmin qrup daxilində anlaşılan söz və ifadələrdir. Biz slenqə danışq dilində, kinolarda, bədii əsərlərdə, mahnılarda, tələbələr arasında və s. tez-tez rast gələ bilərik. Slenqdə işlənən sözlər və ifadələr, cümlələr rəsmi ingilis dilindən fərqlidir.

Məsələn: *What’s new?* – necəsən?; *Okey – doke* – yaxşı, oldu, razılaşdıq; *never no more!* - heç vaxt, *book* - çıxıb getmək və sair.

It’s late. Let’s book. Gecdir. Gəl gedək.

What’s new? - Thank you . I am fine. And you?

Necəsən? Yaxşıyam. Bəs sən?

O.Axmanovanın slenq haqqında maraqlı fikirləri mövcuddur. Onun fikrincə, slenq professional nitqin danışq variantıdır. Həmçinin insanların nitqinə xüsusi emosional- ekspressiv çalarlıq qatır (Axmanova, 2004: 419).

V.A.Xomyakov slenq haqqında deyir ki, slenq müəyyən bir müddət üçün nisbətən davamlı, geniş istifadə olunan, sadə danışq dilinin ekspressiv komponenti, ədəbi dilə daxil olmağa cəhd edən söz qrupudur. Slenq danışq dilinə xüsusi bir rəng, emosionallıq, çalar, ekspressivlik verir (Xomyakov, 1971: 43-44).

Jarqon və slenq bir-birinə çox yaxın olan anlayışlardır. Jarqon da slenq kimi qeyri-rəsmi leksikaya aid olan sözlərdən ibarətdir. Bu ünsiyyət forması həm professional həm də sosial qrupların leksikasına aid olur. Müxtəlif peşə və sənət sahəsinə aid olan rəsmi sözlər burada daha çox ləqəb tipli sözlərlə əvəz olunur. Məsələn: ingilis dilində “lungs” ağciyər əvəzinə “air-bags”, “million, billion” əvəzinə “bazillion”, “to censor” - əvəzinə “blue pencil” və sair işləyə bilər.

I think I have problems with my *air-bags*. I cough very often.

Mənə elə gəlir ki, mənim ağciyərimdə problem var. Mən çox öskürürəm.

Dilçilikdə jarqon terminin müxtəlif izahları mövcuddur. Azərbaycan dilçiliyində dilin sosial differensiallaşması ilə bağlı müxtəlif araşdırmalar aparılmışdır. Ə.Dəmirçizadə, S.Cəfərov, M.Adilov, A.Axundov, Ə.Rəcəbli, Ə.Hacıyeva, Ə.Əliyev və başqa alimlər bu məsələ ilə məşğul olmuşdular. Xarici dilçilər arasında bu məsələ ilə O.S.Axmanova, V.A.Xomyakov, E.Patric, C.Qrin və başqa dilçilər məşğul olmuşdular.

A.Axundov “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti” əsərində jarqona belə tərif verir: “Jarqon-1. Sosial dialekt, ayrı-ayrı ictimai qrupların dili 2. Şərti süni dil (Axundov, 2005: 160).

V.A.Xomyakov jarqonu qarışıq danışq növü adlandırır. O qeyd edir ki, fransız dilində jarqon quşların ciyiltisi deməkdir. Qədim fransız dilində “gargon” sözündən yaranıb (Xomyakov, 1971: 61).

İngilis və Azərbaycan dillərində jaqonların mənası heç də həmişə üst-üstə düşmür. Məsələn “Bayquş” (owl) sözü ingilis dilində “müdrək” adam mənasında işləyir. Lakin Azərbaycan dilində bu söz neqativ mənada işləyir: “fəlakət gətirən, xaraba qoyan, uğursuz adam” kimi mənalarda işləyir. Azərbaycan folklorunda isə, bayquş qonan ev sonradan xarabalığa çevrilir inamı da mövcuddur.

Lakin bununla belə, bir sıra jarqon sözlərin semantik mənası hər iki dildə üstüstə düşür. Məsələn: eşşək-avam adam, inək-kök, yəndəmsiz adam; meymun-eybəcər adam, ilan-hiyləgər, paxıl, yolagetməz və s. Bu tip sözlər kobud səslənsə də danışq dilində geniş istifadə olunur.

Slenq (ingiliscə slang) – müxtəlif sosial qruplarda (professional, yaş və s.) işlədilən xüsusi, yeni mənalı sözlərdir (Partridge, 1967: 24). Əgər jarqonlar hamı tərəfindən başa düşülməyə bilərsə, slenqlər əksəriyyət tərəfindən başa düşülür. Bu qəbildən olan sözlər əksər hallarda şərhə başa düşülür. Məsələn: Azərbaycan dilində səhv etdi əvəzinə “quş buraxdı” imkanlı adama “bərək gedən”, mercedes markalı maşın əvəzinə “dördgöz”, “taleyinlə zarafat etmə” həyatınla klas-klas oynama kimi ifadələrə rast gəlmək olur.

Əsasən tələbələrin, musiqicilərin, hərbiçilərin və s. slenqləri müəyyən olunur Azərbaycan dilində jarqon növlərinə misal olaraq həbsxana jarqonunu göstərmək olar. Burada adi həyatda bir məna verən söz tam başqa mənada işləyə bilər. Məsələn: nara-həbsxana çarpayısı, razborka-mübahisə, söhbət, nadzor-nəzarətçi və s. kimi sözlər tələbə jarqonuna aid edilə bilər. Misallardan görüldüyü kimi, bu tip sözlərin əksəriyyəti rus dilindən alınma sözlərdir. Hərbiçilər arasında *dembel*, *çast* kimi rus dilindən keçən sözlərə də rast gəlmək olar. Fikrimizcə, bu tip sözlər doğma dilimiz olan Azərbaycan dilini zənginləşdirmir və bu tip sözlərdən nə qədər az və yaxud heç istifadə olunmasa daha yaxşıdır (Dobbins).

Tələbələr və pedaqoji heyət arasında işlədilən pəncərə (yəni 1-ci və 3-cü dərəcə var amma 2-ci dərəcə yoxdur), kəsilmək (imtahandan keçməmək).

O, imtahandan *kəsildi*. Birinci dərəcədən sonra *pəncərə* var, gedək çay içməyə.

İngilis dilində slenqlərdə təhrif olunmuş qrammatik formalara da rast gələ bilərik: məsələn *woulda* (would have been), *musta* (must have), *shoulda* (should have been), *innit* (isn't it), *sez* (says), *gotcha* (got you), *outta* (out of), *ol'*(old), *coulda* (could have), *hafta* (have to), *gotta* (have got to), *gerroff* (get off), *gimme* (give me), *dat* (that), *ain't* (am not, is not, are not, have not, has not), *c'mom* (come on) və sair (Chamber's Twentieth Century Dictionary, 1965). Bu təhrif olunmuş qrammatik formalara həm gənclər arasında danışqda həm də mahnılarda rast gələ bilərik.

I *hafta* go home = I have to go home.

Gimme that book! = Give me that book!

Yaranma yollarına görə ingilis dilində slenqləri aşağıdakı kimi təsnif etmək olar: a) leksik-semantik söz yaradıcılığı vasitəsilə yaranan slenqlər; b) konversiya yolu ilə yaranan slenqlər; c) Affiksasiya, qısaltmalar, mürəkkəb sözlər vasitəsilə yaranan slenqlər; ç) səs təqlidi vasitəsilə yaranan slenqlər; d) başqa dillərdən alınma sözlər vasitəsilə yaranan slenqlər

Leksik-semantik söz yaradıcılığı vasitəsilə yaranan slenqlər. Buraya mənanın dəyişməsi, metafora, məcazlaşma yolu ilə yaranan slenqlər aiddir. Bu cərgəyə “zebra” - çavuş, “mean-green” - pul (dollar yaşıl rəngdə olduğuna görə yaranıb) “ham” - rabitəçi, “go West” - ölmək; big nose - önəmli, nüfuzlu insan və s. sözləri aid etmək olar.

Bəzən biz sözün tamam öz hərfi mənasından kənar bir mənə kəsb etdiyinə şahidi ola bilirik. Məsələn: bubblehead (bubble + head) - ingilis dilində “axmaq, səfeh” mənasında işlənirsə hərbi slenqdə “bubblehead” - dalğıcı deməkdir yaxud “beefcake” - “ət piroqu” mənasında işlənirsə bu söz slenqdə bu söz əzələli, atletik görünüşə malik insan kimi başa düşülür (New Zealand Oxford Dictionary, 2005).

He goes into sports because he dreams to be a real *beefcake*.

O, idmana gedir, çünki sağlam və əzələli görünmək istəyir.

I think he is a real *big nose* in politics, he even is a member of the Congress.

Mən fikirləşirəm ki, o siyasətdə nüfuzlu adamdır, hətta o konqress üzvüdür.

Konversiya yolu ilə yaranan slenqlər. Konversiya yolu ilə slenqlərin yaranması az məhsuldardır. Bu tip slenqə aid misal kimi ABŞ-da hərbişinin yaralanmasına və yaxud ölümünə görə verilən “Purple Heart” medalını göstərmək olar. Konversiya zamanı isə “to purple heart” yaralanmaq kimi tərcümə olunur. Purple Heart emoji isə əbədi sevgi, məhəbbət rəmzi kimi işlənir.

Konversiyaya aid olan digər misallar arasında *twitter – to twitter, spam – to spam, blog – to blog* kimi slenqləri də göstərmək olar.

c) Affiksasiya, qısaltmalar, mürəkkəb sözlər vasitəsilə yaranan slenqlər.

Məsələn affiksasiyaya aid olan misallar: “bushed” – yorulmuş, əldən düşmüş adam; “flamer” - yanan. Alovlanan təyyarə; “choosy” – kaprizli adam, seçim edə bilməyən adam; “nosey” - hər şey ilə maraqlanan adam.

After a long day at office I `m completely *bushed*.

Ofisdə uzun gündən sonra mən tamamilə yorgun idim.

Qısaltmalara və akronimlərə aid aşağıdakı misalları göstərmək olar:

“AWOL” (absent without leave) - özbaşına hərbi hissəni tərk etmək; PEOTUS (President - elect of the United States) – ABŞ-ın seçki ilə seçilmiş prezidenti; OMG (Oh, My God) – Aman Allahım!

Bəzən yeni slenqlər *mürəkkəb sözlər* vasitəsi ilə də yarana bilər. Buna misal kimi aşağıdakı sözləri göstərmək olar.

“Tank- jockey” – tankist, have and have nots – varlı və kasıb təbəqə, back number – geridə qalmış, köhnəfikirli adam, apple-pie order – səliqəli, sahmanlı; Friendsgiving (Thanksgiving with friends) – dostlarla şükranlıq bayramını keçirtmək və sair.

O, otağın səliqəli olduğunu görəndə çox təəccübləndi.

Səs təqlidi vasitəsilə yaranan slenqlər. Məsələn: hoosh – yüksək sürətlə təyyarənin yerə enişi, boo-boo – səhv etmək.

The plane made a *hoosh*. Təyyarə sürətlə aşağı endi.

It is just *boo-boo*. Don` t take it seriously. Bu sadəcə olaraq bir səhvdir onu ciddi qəbul etmə.

Bəzən ingilis dilində başqa dillərdən (fransız, alman, ispan, italyan və s.) alınma slenqlərə də rast gəlmək olur. Bu qəbildən olan sözlərə aşağıdakı slenqləri aid etmək olar: *beaucoup, beau, nada, caballo, chica, cabeza, no bueno* və sair.

What`s wrong, guy? – *Nada*.

Nə baş verib? – Heç nə.

Çox az hallar olsa da ingilis dilində bəzən yeni slenq sözlər *təkrarlar* vasitəsilə yaranır. Məsələn: lovey-dovey; itsy-bitsy, mumbo-jumbo və sair.

They are a lovey - dovey couple.

Onlar bir-birlərini çox sevən cütlükdürlər.

Yuxarıdakı misallardan aydın olur ki, ingilis dilində slenqlər çox rəngarəngdir. Müxtəlif lüğətlərdə slenqlərin təsnifatlarına rast gəlsək də, slenqlər daima yenilənir, onlardan bəziləri vaxt keçdikcə ümumişlək sözlərə çevrilir, bəziləri isə unudulub istifadədən çıxır. Müxtəlif sosial medialar, sosial platformalarda yeni slenqlərin yaranması üçün münbit mühit yaradır (Zabelo, 2001: 40).

Slenqlər daima yenilənir və gündəlik olaraq müxtəlif sosial şəbəkələrdə (feysbuk, twitter, instaqram, tiktok və sair) biz yeni slenqlərə rast gələ bilirik.

Nəticə

Slenqlər əsasən danışiq dilində işlənsə də, onların öyrənilməsi danışiq ingilis dilini öyrənmək istəyənlər üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Bəzən yazıçılar bədii əsərlərdə bu qəbildən olan sözlərə müraciət edirlər ki, personajların dili daha canlı və emosional səslənsin.

Gənclər yaşlı nəslə nisbətən slenqdən daha çox istifadə edirlər. Bu onunla əlaqədardır ki, çox vaxt gənc nəsil özünü daha müasir və dəbli göstərmək istəyir. Odur ki, öz danışiqlarında slenqlərdən geniş istifadə edirlər.

Ədəbiyyat

1. Axmanova, O. (2004). Linqvistik terminlər lüğəti. Moskva.
2. Xomyakov, A. (1971). Slenqin öyrənilməsinə giriş – danışiq dilinin əsas komponenti kimi, Voloqda.
3. Axundov, A. (2005). Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı: “Mütərcim”.
4. Partridge, E. (1967). A Dictionary of Slang and Unconventional English, vol. 2, London.
5. Dobbins, A. The Language of the Cultivated, in: Harbrace Guide to Dictionaries.
6. Chamber's Twentieth Century Dictionary, Edinburgh. (1965). London.
7. New Zealand Oxford Dictionary. (2005). Edited by Tony Deverson and Graeme Kennedy. Oxford University Press.
8. Zabelo, I. (2001). Some features of the thematic organization of the vocabulary of computer jargon. Philological Sciences, No. 6, Moscow. 40 p.

Göndərilib: 07.10.2022

Qəbul edilib: 14.12.2022